

եաններով մէկի միւսի աչքերին փոշի փչելու, որքան մեծ բարեքարած կը լինէիք Հայոց Ազգին դուք, բոլոր «ուսմանական» աստուածաբաններդ, եթէ այժմ եւեթ փեր մի քանիսն համաձայնեիք թողնել ձեր այժմեայ ջաղ-ջաղ պաշտօններդ եւ գնայիք բացառապէս գործելու մեր բազմաթիւ խեղճ մեակ դասակարգին մէջ, որն ցրուած է գրեթէ ամենայն տեղ, ուր հայ կը գտնուի Այսպէս է վարուի «Բրիտան», եւ Նորա Աստուածաբանութիւնը այդ քանակ գործերէ կը կազմուի... Նորա Աստուածաբանութիւնը կը կայանայ այդ կեցողութեան, գործելու եւ կենցաղավարելու իսկ ձեռք «ուսմանական» աստուածաբանութիւնը ինչպիսի մարդիկ կը պատրաստէ... Ջաղ-ջաղ պաշտօններ, ճոխ-ճոխ սեղաններ ու միայն հանդիսաւ փառաբանութիւններ չէք... Ազգաների... կրօնականներ... պաշտօնական տնտեսի մէջ բնակողները ամենամեծ լիքն ունենալով չէք... Այժմ «ուսմանական» աստուածաբան կոչուողներէ գրեթէ միայն կայ արեւօք, որն դարձեալ նորոգուած հայ հողագործների, արհեստավորների եւ մշակների բարոյական, մտաւորական եւ ֆիզիքական զարգացման մեծ գործին՝ օգտակար կենցաղավարելով ի միասին հայ հողագործի, արհեստավորի եւ մշակի հետ:

Այն մարդով, ինչ մարդով որ ընդունուած է զանազան քրիստոնէայ ազգերի մէջ հասկանալ «աստուածաբան» անունը այժմ եւ շատ դարեր առաջ, այդ մեծով կոչուած եւ եղող «Աստուածաբան» երբեք չի կարող իւր անձը գոնի խեղճ մեակ դասակարգի համար. որովհետեւ այս «աստուածաբանութիւն» կը սովորեցնէ հանգիստ ապրիլ, իսկ «Բրիտան» բարոյագիտութիւնը՝ անձնագոհութիւն եւ խաղաղութիւն՝ ամեն կեցողութեան ուսացած մարդկանց իրենց գաղափարներէ անկասկապ ազդեցելու համար. Ս. Ս. պատճառով «աստուածաբան», կամ «ուսմանական» աստուածաբան անունները ինչ համար համարեցեալ անհատներէ անհատ հետ. որովհետեւ հայ-ուսմանական, հայ-կաթոլիկ, հռոմէական կաթոլիկ, լութերական եւ ուրիշ քրիստոնէայ դասանութիւնների, «աստուածաբան» կոչուող մարդիկը միշտ սերմանալով անգոյնութեան ու դաւաճութեան մէջ անհաստատութիւն, որն այժմ ալ կը շարունակուի եւ գեւ շարունակուելու է: Այս մեծ մոլորեցում առաջը միայն ճշմարիտ քրիստոնէութիւնը, «Բրիտան» անունով քրիստոնէութիւնը եւ արտաքին միւս գիտութիւնները անհետ են...

Հայ-փաստաբան Սողոմոն, ինչ հիման վրայ դու խեղճ հայ մշակին համար երկու երեք տարիք բաղկացած խնդիր գործելու համար կը պահանջես 1-3 թուական, իսկ երբ նա տընդ-տընդալով բաւականի հեռու տեղէ կը բերէ քեզ շալակած՝ քո աթոռները, բազմաթիւները՝ եւ դու նորան կը վարձատրես մեծ կոպէկով միայն... Միթէ քո մտաւորական չնչին աշխատութեան գինը 1-3 թուական է, իսկ նորա ֆիզիքական ծանր աշխատութեան գինը 6 կոպէկ է: Ամէն մի աշխատութիւն ինչ նա մատուցողական կամ մարմնական պէտք է ունենայ իւր խիստ կենդանի եւ վարձատրուի ըստ այնմ:

Նոյնպէս եւ ամէն ապրանք պէտք է ունենայ իւր խիստ կենդանի ու ըստ այնմ վաճառուի:

Եթէ շուկան կը փոխէ ապրանքը

նորիւ աշխատութիւնների խիստ կենդանի գինը՝ երբեք նոյն պակասեցնելով եւ երբեք ալ աւելացնելով՝ ըստ թուոց ապրանք եւ աշխատութիւն առաջարկողաց ու պահանջողաց, սակայն այսպիսի գների անկումների եւ բարձրացումների ժամանակ մենք պէտք է ըստ խղճմանաց գործելք ձեռք բաց երբեք չթողնենք... Եթէ մշակների թիւը շատացած է, ուրեմն մշակութիւն անկում ցանկութիւն ունեցողներ շատացած են: Եթէ այս պատահական հանգամանքը իրաւունք կը տայ ինչ մշակի 10 կոպէկ արժողութիւն ունեցող աշխատութիւնը գնահատել մի կոպէկ... Մեր գիտատեսութիւնը, խղճմանը քայլերով անարդար, անիրաւացի եւ աւագա-կարգող գործերը շուտով կարող են շտկել... Բաւական է, որ մարդկանց կենցաղավարելու ըստ նշանակութեան բարոյագիտութեան փրկանքի չինքնելի «ուսմանական» աստուածաբան կոչուած մարդկանց ո՛չ բարոյական, ո՛չ մտաւորական եւ ո՛չ ալ մարմնական կենցաղավարութեան...

Եւ դու, հայ-միջին, հիւանդ հայ-մշակի մարմնով մի վայրկեան գնեցի՞ր քեզ հեղափոխութեան համար 50 կ-1 թուական կը պահանջես նորաբան, եւ այս քո վարձուքը կը համարես արդարութիւն: Հապա ինչո՞ւ դու նոյն առողջացած մշակին ժամերով տաժանակիր մարմնական աշխատութիւններ անել կը տաս՝ երբեք նորա կենսանք ալ վտանգելով՝ զանազան ծանրութիւններ տարուբերել տալով ահապէս տաժանութիւնների վրայ եւ յետոյ այդ բոլոր աշխատութեանց համար խեղճ մշակին ձեռքը՝ ողորմութիւն տալով պէս՝ կը դնես 5-10 կոպէկ... Բժշկութեան արհեստը սովորելու համար՝ գիտե՞մ որ շատ տարիներ եւս գործածել... Եթե կան ուսումնարանի մէջ երեք տարի, միջնակարգի-ուսման տարի առնուողին, համալսարանի մէջ ալ 5 տարի, Ուրեմն, առնուողն 16 տարի ուսում ու կրթութիւն եւս ստացել եւ յետոյ բժշկի եւս դարձած: Այո՛, այդ ամենը շատ ճիշդ է. բայց, ասա՛ ինչ, այդ ամենը քեզ իրաւունք կը տայ 20 տարի մարմնական աշխատութիւնների մէջ մարդկուած, փորձուած հայ մշակի մարմնական աշխատութիւնը այդքան զնազուրկ անել... Դու մարմններ բժշկող չե՞ս, մարմնների շնորհիւ բժշկութեան արհեստը ձեռք բերած չե՞ս. ի վերջոյ քո բոլոր գործը մարդկային մարմնների հետ չէ՞... այդ մարմնների տկարութիւնները քեզ ապրուստ տուող չե՞ն... Եւ դու քո եւ կամ բնութեան առողջացած նոյն մարդկային մարմնով աշխատութիւնը անհրաժեշտ կարգաւարտ կարգաւարտ, ուսման կանոններով խիստ կենդանի խիստ կենդանի գնահատութիւնը եւ կը նշանակայ այդ աշխատութիւնը կատարող մարմնով գիտացող սակաւաթիւ կոպէկներ, որոցմով դու քո տան շուկայի կարող կենդանի... Եթէ հայ մշակ, յիշուի, դու թշուառ ես, անբախտ ես... որովհետեւ դու ես... կատարելաւ ստրուկ ես... Եւ այս քո բոլոր գիտատեսութեան պատճառը գիտե՞մ ինչ է: Գիտատեսութիւնն է... Դու աղէտ ես Բրիտանի ճշմարիտ բարոյագիտութեան մէջ ալ, արտաքին գիտութիւնների մէջ ալ: Այնպէս զուգործացաւ այդ երկու տեսակի գիտութիւնների մէջ հնգհնգեք, կամաց կամաց զարգանալ եւ անկախ զարգանալ յմահ... Այս փրկարար ճանապարհի վրայ յաջողութեամբ ընկնելու համար, եւ ձեզ, ո՛վ սիրելի հայ մշակներ, հետեւեալ անհրաժեշտ խորհրդներ

ըր կը տամ այն յուսով, որ դուք շուտով դառնաք անհուշա կերպագործներ:

Նախ եւ ապա եւս խօսքս կ'ուղղեմ թիֆլիսի հայ մշակներին: Ինչպէս դուք աշխատեցիք ձեռք բացելու ունեցողութիւնը՝ նախապէս պէտք է ունենայիք իրաւունք միջին սովորելու բարոյագիտութեան եւ ուրիշ գիտութիւնների, եւ հետագայ խօսքս մեակների ստիպական դասակարգի ու ստուգանքի հայ հողագործների, արհեստավորների եւ վաճառականների դասակարգերը...

Դուրա համար ձեզ բոլորիդ այժմեան եւ եթէ հարկաւոր է սովորել հայ-ազգին անձնագործարար ծառայող հայ ուսուցիչներէ Բրիտանի նշանակութեան բարոյագիտութիւնը, հայ գիտութիւնը եւ գիտատեսութիւնը: Իւրաքանչիւր շաբաթ՝ երեկոյեան ժամը 8-9 լսել հայ գրագիտութեան դասախոսութիւնը. ժամը 9-10 լսել գիտատեսութեան դասախոսութիւնը: Իւրաքանչիւր կիրակի օրն ալ՝ երեկոյեան ժամը 8-9 լսել Բրիտանի ճշմարիտ բարոյագիտութեան վրայ եղած դասախոսութիւնը: Այսպէս անընդհատ ու անստանդարտ այս սուրբ գործը առաջ տանելով՝ դուք, սիրելի հայ-մշակներ, շուտով կ'ազատուիք «մշակութեան» ստրկութենէ եւ կը դառնաք անկախ հողագործներ, կամ արհեստավորներ եւ կամ վաճառականներ:

Ո՞վ թիֆլիսի սիրելի հայ մշակներ, գացէ՛ք թողաւորութիւն խեղճ եւ եղած դասախոսութիւնէ, ձերաբար դասախոս ուսուցիչներ գտնելու՝ որ սուրբ կարողանան ներսիսեան Դպրանոցի շինութեան մի ազատ սենեակի մէջ նշանակեալ օրերը դասախոսել վերոյիշեալ առարկաները: Այս բարի գործին եւ ձեզ սիրով կ'աջակցին ուրիշներ ալ:

Մի կորցնէ՛ք եւ մի օր ժամանակ, որովհետեւ ժամանակը միշտ քանկ է. շուտով գարգաւալու բարոյագիտական, գիտատեսական եւ գիտատեսական:

Այս ուղղութեամբ գործեցէք եւ դուք Բաղուցի, Շուշեցի, Բաղուցի, Պոլսեցի, Իզմիրեցի եւ ուրիշ քաղաքների սիրելի հայ մշակներ, որովհետեւ ձեզ այս բարի գործին մէջ կ'օգնեն եւ բարեխնամ կառավարութիւնները, եւ պատուական մեր հայ խմբագիրները, եւ անձնագործ ուսուցիչները եւ ամէն մի ազնիւ հողագործական ու աշխարհական անձն... Սոցամէ ո՞վ չի ցանկար ձեզ տեսնել ժամանակին դարձած՝ գրագետ, բարոյական եւ հայ հողագործներ...:

Եթէ հասկացար իմ բոլոր ասածները եւ կրնաս այդ ամէնը առանց ժամանակ կորցնելու ճշգրտութեամբ կատարել, կատարել շուտով՝ որ խաւարէ ազատութիւն ու փոխութիւն աշխարհի, ո՞վ սիրելի իմ հայ մշակ...:

Մարտիկոն ֆախաւայ Սամուելեան ՄԵԼԻՏՈՊՈԼ (Ռուսիա)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՒՐՅԱՅԻՆ Ապրիլ 1 թուով առաջ ուղղեալ նամակէ մը դոհու-թեամբ կ'իմանամք թէ՛ տեղւոյն եկեղեցւոյ ծէսը լրացած ըլլալով, Ծաղկազարդի առաւօտ օժման տարողութիւնը կատարուել է մեծ շքով: Ժամասացութեան նախագահներ է Գրե. Տ. Խորեն Ս. Արքեպիսկոպոս Միթիթարեան, հանգիստաւոր Պատարագ մատուցել է, ազգու քարոզ մը խօսել է, եւ Օգոստ. Սուլթանին համար բարե-

մաղթութիւններ ըրեր է, որուն ձայնակցեր են բոլոր ժողովուրդը: Ներկայ գտնուել են ուրիշ ազգերէ ծանօթ անձինք, երկուսն որքան, որքանոցաց տնօրէններն ու ուսուցիչներն, մինչեւ ցաւարտ ժամերը դուրսեցան: Այսպէս մեծ շքով կատարուել է երեկոյեան Դռնբացէք արարողութիւնն ալ, ի ներկայութեան հոգեւորական:

ՈՒՐՅԱՅԻՆ առաջ գրուած ուրիշ նամակէ մ'ալ կ'իմանամք թէ՛ տեղւոյն ազգային նախարարութեան ուսանողը, ինչպէս անցեալ տարի, նոյնպէս այս տարի ալ մէկ մէկ ձեռք դրեալ նուիրել են չորս օրոց, եւ արդէն իրենք կը հոգանան անոնց դպրոցական պէտքերը: Նորատի ուսանողը անհուշա իրենց դաստիարակէն կ'ուսանին ընկեր-սիրութիւն ու գիտատեսութիւն, եւ այսպէս ի տղայ տղայոց առաքինութեան օրինակ կը հանդիսանան չափահասներու: Ամէն տեղեր, մանաւանդ բարեկեցիկ տեղեր, ազգային վարժարանաց դաստիարակաց պարտ է՝ այսպէս, տղայ հասակէ սկսեալ՝ առաքինութեամբ զարգացնել զարգարելու անհոգաց սիրտն ու հոգին:

Երեկոյեան ու Սղերդի Առաջնորդարանները՝ Պատարագարանէ հեռագրով նպաստ խնդրել են Կարօսեցի համար, եւ Սղերդի առաջնորդական տեղապահ Տ. Փառնէն վարդապետ մինչեւ իսկ ծանուցել է թէ պիտի մեկնի Սղերդէ, եթէ չկատարուի սոյն խնդիրն:

Երուսաղեմայ վանական վարչութիւնը ի Դահլիշէ վանուց սեպհական ընդարձակ դեպքեր 28000 ոսկի վաճառելով՝ պարտքերն ամբողջապէս վճարել, եւ ծանր բեռն մը որոյ ծնած է կը ծեծէ բազում ժամանակ ի վեր, ապաւորել է:

Սուրբ Էջմիածնէ մօտեւ օրհնութեան դէպքերը է ի Դահլիշէ բնակեալ վանեցւոյ, որոնք որոց համար ընկերութիւն մը կազմած են, եւ իրենց նուիրելով որքան կը պատասխարեն վարդապետ վանքին ու վանայ ուրիշ որքանոցաց մէջ:

Մանչեսթրի ազգայինք՝ որ համալսարան են իրենց բարեխնամ կան գործերով, այս օրերս մեծաքանակ ձեռնարկեցին հաւաքել զրկեր են Հիւանդանոց:

Ռուսիոյ Ախալքալաք գաւառի երկրաշարժէ վնասեալ թշուառաց համար՝ Տիգրանի նպաստամատոյց յանձնաժողովին ձեռք մինչեւ ցարդ 200000 թուական հաւաքուել է, եւ Բաքուի հայ տիկնայք հանգանակել են 2561 թուական:

Վանայ հռոմէական ազգայնոց առաջնորդ Հ. Անտոն ճնշողութեան Մուշէն վերադառնալու առանձին բարեպաշտ տիկին մը եկեղեցական ընտիր անօթներն ու զգեստներն տուել է անոր՝ Վանայ Յայնկոյններու եկեղեցւոյ համար, եւ Հ. Անտոն Դեր. Հողեւոր Հովուին յանձնել է զանոնք: Ոսկեզօծ սկիհ մը, մանաւորութիւն մը, ձեռք մը ծանրագին զգեստ Պատարագի, եւ պիսկոպոսական ծաղկեայ փիղն մը:

Ի Տիարապէրի՝ Հայ բողոքականաց Ժողովարանաց մէջ սկսել են երգել Հայ եկեղեցւոյ շարականներէն ու երգերէն մէկ քանին՝ Առաւօտ լուսող, Այնարհ ամենայն, Փառք ի բարձունս, եւ այլն:

Իզմիրի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ մէջ՝ Մշոյ ձկնաբոմ եկեղեցւոյ համար քահանայ ձեռնադրուել է տիարացու Մովսէս Տ. Ստեփաննան:

Սըլվանի Խորհանայ գիւղը

կատարած դայլ մը մտեր, եւ քանի մը հոգի յոշուեր է, որոց մէջ է տեղւոյն քահանայն՝ Տ. Սմբատ Մարմանեան:

Իզմիրի մէջ 1896ին հաստատեալ Աղքատախնամ ընկերութեան անցեալ տարւոյ տեղեկագիրը ըրելու մէջ, յորմէ իմացանք թէ այդ միամեայ շրջանին մէջ 33288 1/2 շահով ընկերացած, եւ ծախք ըրած է հացի, կարօտեցող ուղեւորութեան, կարօտեցող դրամագլուխի ու հիւանդաց համար վճարելով: Եւրոպական ընկերութիւն պարտիմը՝ այս ընկերութեան աղքատներու անդամաց:

Երուսաղեմայ մէջ այս տարի գտնուող 30000ի չափ քրիստոնէայ ուսուսողաց 1200ը Հայ են, որոց մէջ տեսնուած են Ռուսաստանի իզմիրէ եւ ուրիշ կողմերէ նշանաւոր անձինք:

Վանայ կուսակալի օգնական Յովհաննէս Ֆէրիտ Զէնտի եղբայր Սիւսակ Զէնտի ներքին լրագրութեան գլխաւոր անդամ կարգեցաւ: Երբեք իզմիրի Համիդիէ շրջանաւային ընկերութեան անօթէն էր:

Տ. Արսէն վարդապետ Վեհուհի՝ որ Աստորիոյ Սուշուլա քաղաքը կը գտնուէր, Ամերիկայի Լօրէն քաղաքի Հայոց հողեւոր հովիւ անուանուել, եւ ի Սուշուլա քահանայ մը ըրկուել է Էջմիածնէ:

Կ. Պոլսոյ նախնական պատժական դատարանէն կոչուել են Դուռագիտի մայր եկեղեցւոյ Տ. Պողոս եւ Տ. Գեորգ քահանայք, անցեալները եկեղեցւոյն Բանկային մէջ տեղի ունեցած դասակոծութեան դէպքին պատճառաւ...:

Էջմիածնի Ս. Հայրապետն՝ որ Տիգրիս կը գտնուէր՝ հիւանդացի, եւ ըստ հրահանգի բժշկալ յիշեալ քաղաքէ Լուկէս ժամու ճանապարհ հեռի գիւղ մը Բոյր Թալիթեան ամբարնոցը տարուել է: Այս պատճառաւ, Նորին Ս. Օծութիւնը չէ կրցեր Պատարագ մատուցանել Յարութեան տօնի օրը:

Էջմիածնի ճեմարանի մանկավարժ համալսարան Պ. Սեդրակ Մանդինեանի ուսուցչական աշխատանքները 25ը տարեգարծը կատարուել է: Ս. Հայրապետին օրհնութեան կողմէ կարդացուել, ատենախօսութիւններ եղել, շնորհաւորութեան ուղերձներ, հեռագրեր եւ ընծաներ մատուցուել են Ուրախ եւր՝ կրթական աշխատող մը այսպէս մեծարուելուն համար:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստ. Սուլթանին նախագահութեամբ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ՝ Հիւանդ գաւառին մէջ երկաթուղի շինելու համար: Եւ Նորին Վեհափառութիւնը հրամայեց որ՝ զօրաց միջոցաւ շինուի երկաթուղին, ինչպէս ուրիշ տեղութիւն կ'ընեն:

Վեհանայ Պատարագ լրագրին թղթակցող դերը է՝ կ'ըսէ իզատմ թուրք լրագիրը թէ՛ օսմանեան կառավարութիւնն, ուրիշ տեղութեանց պէս, աշխարհի խաղաղութեան պահպանման նպատակով ընթացքի մէջ կը գտնուի, օսմանեան բանակը կարգադրուած է աշխարհի լաւագոյն բանակին համարող հեղափոխականին պէս, եւ հեղինական պատերազմէն ետք ընդհանրապէս հաստատուած է օսմանեան բանակին բարեկարգութիւնն ու կատարելութիւնը:

Ճարտնի կայսեր երէց որդին՝ Գոթօհիթօ իշխանը՝ սր փարիզ կը գտնուի, օսմանեան դեպքանին այցելելը, Օգոստ. Սուլթանին մե-

